

mit / mért lettél uram íztelen”), de jellemző az absztrakt fogalmakkal való azonosítás is („mért nem béke vagy uram mért vagy tűzszünet”).

„Ízek és illatok” – olvashatjuk a *Keringő* című versben. És rögtön ki is egészíthetjük: színek, látványok. Az arany fragmentuma önmagában, illetve szókapcsolat részeként (aranymadár) is központi motívum. De hasonló permanenciát figyelhetünk meg a versek gasztronómiai szálában is. A nyersanyagok (liszt, gríz, hús), az ételek (kenyér, knódel, lepény), tágabb értelemben az ízek hangulatszerző ereje nemcsak a 19. századi hangulatokhoz kapcsolódik, hanem a kötet allegorikus értelmezését is adja: két harapás közt egy levegővétel. Ennyire van ideje az olvasónak, ha egy nekifutásra akarja elolvasni a könyvet. Verseiben Babiczky Tibor ugyanis olyan aurát teremt, mely úgy húzza magába a befogadót, hogy ő is részévé válik a – széthullott – világnak. A (szöveg)világ életét, illetve emberhez (olvasóhoz) való viszonyát pedig remekül reprezentálja a kötet utolsó – voyeur-effektusra utaló – versszaka: „Szemünk a magasba tekint, de nem lát / semmit. Az ősz ez itt. Nehéz. / Ez már így marad. Sötét lesz. S amit látni / akartunk, mindvégig az volt, ami néz.”

FEKETE RICHÁRD

(*Alexandra Kiadó, Pécs, 2007,*
64 oldal, 1499 Ft)

TÓTH ERZSÉBET:

Láncok a csuklón

Az emlékezés aktusa köt bennünket azokhoz az emberekhez, időkhoz, terekhez, akik és amelyek már nincsenek. Annak, ami megtörtént, a jelen, sőt a jövő szempontjából egzisztenciális jelentése, jelentősége, súlyos etikai tartalma van. Tóth Erzsébetet a hetvenes évek végén induló, Zalán Tibor által arctalan nemzedéknek nevezett költői csoportosuláshoz, a Csütörtök Esti Társasághoz láncolják emlékei, amelyek regényének minden mondatából az érintettség tragikumával tárnak föl.

Valójában – fejezetek szerint – két emlékezés a könyv, két csokorba fonódnak az emlékek, amelyek leginkább a két elveszített pályatárs, sőt barát, illetve szerető Csajka Gábor Cyprian és Szervác József alakja köré szerveződnek. Közben megjelennek nemcsak az arctalan nemzedék tagjai, de az akkori és mai irodalom képviselői is. A történetekből feltárul a korabeli irodalmi élet, úgy, ahogy azt a majdhogynem kívülről szemlélők, az igazán soha be nem futott szerzők látták, akik az átpolitizált és érdekközpontú világban más értékrendszerük okán nem tudtak és nem is akartak részt venni, inkább sokesztendős, majd’ egyévtizedes hallgatásba burkolóztak. Így értesülünk olyan eseményekről is, amelyek

mára elfelejtődtek, vagy a körülöt-
tük zajló viták lecsendesedtek, eset-
leg csak a szakmabeliek előtt voltak
ismertek, például az 1979-ben meg-
nem kaphatott Radnóti-díj körül
történekről, vagy arról az 1980-as
szentendrei beszédről, amelyben
gyilkosnak nevezte Kádár Jánost, de
a korabeli kritikáról, vagy a FIJAK-
ban tömörülő fiatal írók-költők vi-
szonyáról is.

Dokumentum-regény-
nek is tekinthető a *Láncok a
csuklón*, mivel a könyv több
korabeli levelet, verskéz-
iratot, naplórészletet, ké-
peslapot, fényképet is tar-
talmaz, és nem csupán il-
lusztrációképpen, hanem
szervesen a szöveghez tar-
tozóan. A Szervác József
temetésén elhangzó *A magánélet és
az irodalom* szétválaszthatatlanul fo-
nódik össze, s így válik Tóth Erzsé-
bet Csajka Gábor Cyprianra való
emlékezése egyszerre beszélgetéssé,
hogy amennyire lehetséges, megért-
hetővé és lezárhatóvá váljon kettejük
kapcsolata. Mégis egyoldalú beszél-
getésről van szó, hiszen a levelek már
a múltból szólnak a jelenben kérde-
zőhöz, aki választ mégis csak önma-
gától remélhet, s igazán csak akkori
önmagát értheti meg a másik szavain
keresztül – ha egyáltalán. „A halottak
kiszolgáltatottabbak az élőknél, nem

kérdezhetem meg, mi a véleménye
erről. [...] Más az, ami engem izgat.
Szeretnék közel kerülni hozzá, s ezál-
tal magamhoz. Milyen volt ő, és mi-
lyen voltam én, amikor ezeket a leve-
leket írtuk egymásnak?”

Ám a személyesség ellenére sem
tekinthető a könyv kizárólag kor-
dokumentumnak vagy lírai vissza-
emlékezésnek, és nem is olvasható
akként. Belőle feltárul az ember ön-

megértésének, sőt a sze-
mélyiség kontinuitásának
tragédiája. Hiszen min-
denki a másik visszajelzé-
seiből (is) építi énjét, de
mi van akkor, ha a másik
már nincs? Vele együtt ho-
mályosul a múlt, és tűnik
vele az én is, amely bár
nyilvánvalóan változik, de
kohézióját éppen az emlékeknek kö-
szönheti? Talán. De éppen az emlé-
kezés nyithat utat vissza és előre egy-
aránt, ez teremt lehetőséget a folyto-
nosságra és a folytatásra. Mert nem
pusztán a megtörténtről van szó.
Tóth Erzsébet a regény elején írja:
„Az álmok és a képzelet az én életem
sokkal jobban befolyásolják,
mint az, ami valóban történt. Kevés
az, ami megtörténhet. Édeskevés.”

SZALAI ZSOLT

(Kortárs Kiadó, Budapest, 2006,
100 oldal, 1800 Ft)